13.2.2024

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Eduskunnan hallintovaliokunta torstai 15.2.2024

Asia: HE 92/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle Suomen tasavallan hallituksen ja Ruotsin kuningaskunnan hallituksen välillä raja-alueen poliisiyhteistyöstä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä laiksi ampuma-aselain 17 §:n muuttamisesta

Esityksen tausta ja tavoitteet

Suomella ei ole poliisiyhteistyötä koskevaa kahdenvälistä valtiosopimusta Ruotsin tai Norjan kanssa. Suomen ja Ruotsin poliisit voivat jo nykyisin ylittää valtioiden välisen rajan ja hoitaa poliisitehtäviä monenvälisten valtiosopimusten ja EU:n säädösten nojalla.

Suomi ja Ruotsi halusivat edelleen tehostaa poliisiyhteistyötä, ja ne aloittivat vuonna 2013 neuvottelut sopimukseksi, jolla tiivistettäisiin poliisiyhteistyötä raja-alueella. Neuvottelujen edetessä sisältö täsmentyi yhteispartioinnin sijasta ihmisten henkeä ja terveyttä uhkaavien vakavien rikosten torjumiseen kiiretilanteissa. Maiden sisäministerit allekirjoittivat sopimuksen 19.10.2021.

Sopimuksen tarkoituksena on tehostaa maiden välistä poliisiyhteistyötä ja siten edelleen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä sekä rikosten ehkäisemistä, paljastamista ja tutkintaa maiden välisellä raja-alueella. Sopimusta sovellettaisiin Suomessa Enontekiön, Kolarin, Muonion, Pellon, Tornion ja Ylitornion kuntien alueilla. Ruotsissa sopimusta sovellettaisiin Haaparannan, Kiirunan, Pajalan ja Ylitornion kuntien alueilla.

Lakiehdotuksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Suomen tasavallan hallituksen ja Ruotsin kuningaskunnan hallituksen välillä raja-alueen poliisiyhteistyöstä tehdyn sopimuksen.

Esitys sisältää myös ehdotuksen sekamuotoiseksi voimaansaattamislaiksi, jossa säädettäisiin sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisen lisäksi sopimuksen toimeenpanosta. Sopimus koskee välitöntä, ei ennalta suunniteltua ja sovittua toimintaa. Kyse on pääsääntöisesti toisen sopijapuolen pyynnöstä ja suoritettavat tehtävät kuuluvat poliisin tavanomaisiin hälytystehtäviin. Ne suoritetaan kuitenkin toisen sopijapuolen alueella. Sopimus sisältää myös poikkeuksellisen kiireisiä tilanteita, jolloin poliisi voi ylittää valtioiden välisen rajan ilman toisen sopijapuolen pyyntöä.

Lakiehdotuksessa säädettäisiin Ruotsin poliisimiehen toimivaltuuksista Suomen alueella, kun kyse on rikosten ennalta estämisestä ja paljastamisesta. Sopimuksen sanamuodon mukaan sopimus koskee myös esitutkintavaihetta (rikoksen tutkinta). Kuitenkin sopimuksesta käy esille, ettei varsinainen tarkoitus ole rikosten tutkinta vaan vakavan henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikoksen estäminen ja torjuminen. Koska kuitenkin sopimuksen sanamuodon mukaan sopimusta voidaan soveltaa myös esitutkintaan, laissa on tarpeen selkiyttää, mitä poliisilain mukaisia toimivaltuuksia Ruotsin poliisimiehillä Suomen alueella on ja mitä pakkokeinoja he ovat oikeutettuja Suomessa käyttämään.

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo.sm@gov.fi | www.intermin.fi

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lakiehdotuksen mukaan rikoksen ennalta estämistä ja paljastamista varten ruotsalaisen poliisimiehen toimivaltuuksiin sovellettaisiin, mitä poliisilain (872/2011) 2 luvun 1–3, 6 – 11, 12, 13 – 15 sekä 20 §:issä säädetään. Ruotsalaisen poliisimiehen toimivaltuudet olisivat Suomen poliisimiehen valtuuksia suppeammat, koska kaikkia poliisilain 2 luvussa mainittuja poliisivaltuuksia ei tarvita sopimuksen mukaisessa toiminnassa.

Lakiehdotuksessa säädettäisiin myös rikosten selvittämisestä eli esitutkintavaiheesta ja ruotsalaisen poliisimiehen oikeudesta tiettyjen pakkokeinojen käyttöön. Näitä pakkokeinoja ovat kiinniotto-oikeus, henkilöntarkastuksen suorittaminen, paikan etsintä, tutkimuspaikan ja –kohteen eristäminen sekä haltuunotto-oikeus takavarikoimista ja asiakirjan jäljentämistä varten.

Lisäksi esityksessä esitetään säädettäväksi ruotsalaisen poliisimiehen vaitiolovelvollisuudesta ja vaitiolo-oikeudesta hänen työskennellessä Suomen alueella. Koska ruotsalainen poliisimies voi saada ei-julkista tietoa, on vaitiolovelvollisuudesta ja vaitiolo-oikeudesta tarpeen säätää. Esityksen mukaan sovellettavaksi tulisivat poliisilain 7 luvun säännökset.

Esityksen mukaan suomalaiselle poliisimiehelle Ruotsin alueella sattuneen työtapaturman korvaamiseen sovellettaisiin työtapaturma ja ammattitautilakia. Ruotsin alueella toimivan suomalaisen poliisimiehen työtapaturmaturva olisi siten sama kuin Suomessa työskenneltäessä

Esitys sisältää myös ehdotuksen ampuma-aselain (1/1998) 17 §:n muuttamisesta.

Esityksen vaikutukset

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Poliisiyhteistyösopimusta sovellettaisiin Suomessa Enontekiön, Kolarin, Muonion, Pellon, Tornion ja Ylitornion kuntien alueilla, ja sillä olisi vaikutusta poliisien työhön näissä kunnissa. Avun antaminen olisi vapaaehtoista. Sopimuksen soveltamisen ei odoteta lisäävän poliisien työmäärää merkittävästi eikä edellyttäisi lisää henkilöstöresursseja.

Vaikutukset kansalaisiin

Poliisiyhteistyösopimuksen voidaan katsoa lisäävän kansalaisten turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta alueilla, joissa välimatkat ovat pitkät ja joissa poliisipartion paikalle tulo voi kestää. Toisen valtion poliisipartio voi olla lähempänä tapahtumapaikkaa kuin maan oma partio, jolloin apu paikalle saataisiin nykyistä nopeammin.

Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta tärkeää on, että sekä Suomen että Ruotsin poliisiviranomaiset tuntevat toistensa valtioiden lainsäädännön ja määräykset sekä toimintatavat. Ennen kuin sopimuksessa tarkoitettu toiminta käynnistetään, Suomi ja Ruotsi kouluttavat poliisimiehensä rajat ylittävään toimintaan. Siten kansalaiset voivat luottaa siihen, että poliisit toimivat samalla tavalla kansalaisuudestaan riippumatta.

Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta merkitystä on myös vieraan valtion virkamiehen kielitaidolla. Kiiretilanteissa on erityisen tärkeää, että Ruotsin virkamiehen mahdollisesti antamat kehotukset ja käskyt ymmärretään oikein.

Taloudelliset vaikutukset

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Sopimuksen täytäntöönpano ja käytännön toteuttaminen aiheuttavat kustannuksia erityisesti Lapin poliisilaitokselle. Poliisin tulee tuntea keskeisin Ruotsin lainsäädäntö sekä osata ruotsin kieltä riittävästi, jotta esimerkiksi kohdehenkilön pakkokeinoja edellyttävä puhuttelu tapahtuu hänen omalla kielellään. Kouluttajana tulee olla henkilö, jolla on ajankohtaiset tiedot Ruotsin poliisia velvoittavasta lainsäädännöstä ja määräyksistä. Myös Oulun johtokeskuksen henkilöstöä on koulutettava. Koulutuksissa tulee huomioida peruskoulutus, ylläpitokoulutus ja tarvittava täydennyskoulutus säädösmuutosten varalta. Kyse tulee olemaan jatkuvasta, ei kertaluonteisesta koulutuksesta.

Lakiehdotuksen suhde perustuslakiin

Poliisiyhteistyösopimuksen määräykset Ruotsin poliisin toimivaltuuksista Suomessa ovat merkityksellisiä perustuslain 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun Suomen täysivaltaisuuden kannalta.

Merkittävin kysymys on ruotsalaisen poliisimiehen voimankäyttöoikeudet Suomen alueella. Sopimuksen mukaan ne eivät rajoittuisi rikoslain 4 luvun 4 §:ssä tarkoitettuun hätävarjeluun. Ruotsalaisella poliisimiehellä olisi kansalliseen lainsäädäntöönsä perustuvien toimivaltuuksiensa rajoissa sama oikeus voimakeinojen, myös ampuma-aseiden, käyttöön kuin Suomen virkamiehillä. Ruotsalaiset poliisimiehet olisivat myös samanlaisessa rikosoikeudellisessa virkavastuussa kuin suomalaiset virkamiehet. Poliisiyhteistyösopimuksen mukaisissa tehtävissä olisi kyse kiireellisistä poliisin hälytystehtävistä, joissa ihmisen henki tai terveys on vaarassa. Kyse olisi tilanteista, jotka voisivat olla vaarallisia paitsi rikoksen kohteeksi joutuneelle myös poliisille. Tällöin olisi tärkeää, että poliisi tarvittaessa pystyisi käyttämään riittäviä voimakeinoja hengen ja terveyden suojaamiseksi. Tilanteessa, jossa Ruotsin viranomainen ylittäisi Suomen valtakunnan rajan ilman Suomen viranomaisen pyyntöä, kyse olisi aina sellaisesta kiireellisestä tilanteesta, jossa tulisi toimia nopeasti hengen ja terveyden suojaamiseksi ja jossa Suomen viranomainen ei olisi paikalla. Käytännössä tällaisissa tilanteissa vieraan valtion viranomainen pyrkisi keskeyttämään henkeä tai terveyttä uhkaavan tilanteen, ja toimenpiteiden keskiössä olisi rikoksen uhri.

Poliisijohtaja Hannele Taavila

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo.sm@gov.fi | www.intermin.fi